

Економіка та управління підприємствами

УДК 330.322

Товт Тетяна Йосипівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами
Мукачівський державний університет*

Товт Татьяна Иосифовна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента и управления экономическими процессами
Мукачевский государственный университет*

Tovt Tetyana

*PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Management
and Economic Process Management,
Mukachevo State University*

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВА

ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

INVESTMENT PROVIDING OF REALIZATION OF INNOVATIVE PROJECTS OF THE ENTERPRISE

***Анотація.** У статті розглянуто необхідність інвестиційного забезпечення реалізації інноваційних проектів підприємства. У сучасних умовах для здійснення ефективної діяльності підприємству необхідно постійно розробляти та впроваджувати інновації, які є результатом реалізації інноваційних проектів. Саме тому, з метою підвищення темпів економічного зростання та конкурентоспроможності, підприємства*

повинні розробляти та реалізувати інноваційні проекти, які є об'єктом інноваційної діяльності. Її ефективність визначається, насамперед, наявністю необхідних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій, можливістю їх швидкої мобілізації, зацікавленістю інвестора в підтримці інноваційного розвитку. Реалізація інноваційних проектів спрямована на використання інноваційних розробок, освоєння нових видів продукції, впровадження новітніх технологій для зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку, сприяння науково-технічному прогресу та підвищення темпів економічного розвитку. Обґрунтовано, що інвестиційне забезпечення реалізації інноваційних проектів підприємства залежить від специфічних особливостей інвестицій, зокрема тривалого періоду окупності при здійсненні інновацій, підвищеного рівня ризику реалізації, нерівномірності надходження доходів від вкладення інвестицій. Для врахування цих особливостей необхідно визначити фактори впливу на інвестування інноваційних проектів підприємства та джерела їх інвестиційного забезпечення. За результатами дослідження визначено внутрішні та зовнішні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємства. Доведено, що вибір джерел інвестиційних ресурсів залежить від різноманітних факторів. Запропоновано класифікацію факторів, які впливають на обсяг інвестиційного забезпечення реалізації інноваційних проектів підприємств, за такими класифікаційними ознаками, як результат їх впливу, механізм впливу, належність до інвестиційно-інноваційного процесу, місце виникнення, ступінь передбачуваності, складність кількісного вимірювання. Це допоможе власникам і менеджерам в управлінні інвестиційно-інноваційною діяльністю їх підприємств.

Ключові слова: інвестування, інвестиційне забезпечення, фактори, інноваційний проект, інноваційний розвиток.

Аннотация. В статье рассмотрена необходимость инвестиционного обеспечения реализации инновационных проектов предприятия. В современных условиях для осуществления эффективной деятельности предприятию необходимо постоянно разрабатывать и внедрять инновации, которые являются результатом реализации инновационных проектов. Именно поэтому, с целью повышения темпов экономического роста и конкурентоспособности, предприятия должны разрабатывать и реализовать инновационные проекты, которые являются объектом инновационной деятельности. Ее эффективность определяется, прежде всего, наличием необходимых внутренних и внешних источников финансирования инноваций, возможностью их быстрой мобилизации, заинтересованностью инвестора в поддержке инновационного развития. Реализация инновационных проектов направлена на использование инновационных разработок, освоение новых видов продукции, внедрение новейших технологий для укрепления конкурентных позиций предприятия на рынке, содействие научно-техническому прогрессу и повышению темпов экономического развития. Обосновано, что инвестиционное обеспечение реализации инновационных проектов предприятия зависит от специфических особенностей инвестиций, в том числе длительного периода окупаемости при осуществлении инноваций, повышенного уровня риска реализации, неравномерности поступления доходов от вложения инвестиций. Для учета этих особенностей необходимо определить факторы влияния на инвестирование инновационных проектов предприятия и источники их инвестиционного обеспечения. По результатам исследования определены внутренние и внешние источники финансирования инновационной деятельности предприятия. Доказано, что выбор источников инвестиционных ресурсов зависит от различных факторов. Предложена классификация факторов, влияющих на объем инвестиционного обеспечения реализации

инновационных проектов предприятий, по таким классификационным признакам, как результат их воздействия, механизм воздействия, принадлежность к инвестиционно-инновационному процессу, место возникновения, степень предсказуемости, сложность количественного измерения. Это поможет владельцам и менеджерам в управлении инвестиционно-инновационной деятельностью их предприятий.

Ключевые слова: инвестирование, инвестиционное обеспечение, факторы, инновационный проект, инновационное развитие.

Summary. The article the necessity for investment providing of realization of innovative projects of the enterprise are considered. In modern conditions, for the implementation of effective activities, the enterprise needs to constantly elaborate develop and implement innovations that are the result of the implementation of innovative projects. That's why, in order to increase the pace of economic growth and competitiveness, enterprises must to develop and implement innovative projects, that are the object of innovative activity. Its effectiveness is determines, first of all, by the availability of necessary internal and external sources of financing for innovations, the possibility of their quick mobilization, and the investor's interest in supporting innovative development. Implementation of innovative projects is aimed at using innovative developments, mastering new types of products, introducing the latest technologies to strengthen the enterprise's competitive position on the market, promoting scientific and technological progress and increasing the pace of economic development. It is proved, that investment providing for the implementation of innovative projects of the enterprise depends on the specific features of investments, including a long payback period for innovations, an increased the level of risk of implementation, and uneven income flow from investment. To account for these features, it is necessary to determine the factors of influence on the investment of innovative projects of the enterprise and the sources of their investment providing. According

to the results of the research, internal and external sources of financing the innovative activity of the enterprise are determined. It is proved, that the choice of sources of investment resources depends on various factors. A classification of factors that influence the volume of investment providing for the implementation of innovative projects of enterprises is proposed, according to such classification criteria as the result of their influence, the mechanism of influence, the belonging to the investment and innovation process, the place of occurrence, the degree of predictability and the complexity of quantitative measurement. This will help owners and managers in managing the investment and innovation activities of their enterprises.

Key words: *investment, investment support, factors, innovative project, innovative development.*

Постановка проблеми. Успішне функціонування підприємств і досягнення стратегічних переваг в умовах конкуренції значною мірою залежать від результативності їх інноваційної діяльності. Її ефективність визначається, насамперед, наявністю необхідних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій, можливістю їх швидкої мобілізації, зацікавленістю інвестора в підтримці інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток це обраний підприємством стратегічний напрям діяльності, спрямований на систематичне і комплексне використання інновацій у всіх сферах його діяльності й забезпечення на цій основі довгострокового економічного зростання. Це дає підстави розглядати інвестиції та інновації як ключові категорії в системі сучасного розширеного відтворення, як взаємопов'язані процеси: без інвестицій неможливі інновації, а інновації є критерієм ефективності інвестицій; інновації, забезпечуючи підвищення ефективності економіки, розширюють джерела інвестицій та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств присвячено праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема М.П. Денисенка, С.М. Ілляшенка, В.В. Козика, О.Є. Кузьміна, О.О. Лапко, А.А. Пересади, І.Б. Скворцова, В.М. Хобти, М. Хучека, Й. Шумпетера та ін. Більшість науковців наголошувала на необхідності розроблення й впровадження інновацій, що потребує належного їх фінансування. Зокрема, управління інноваційним розвитком підприємств висвітлено в роботах М.П. Денисенка [5], С.М. Ілляшенка [2]; управління ефективністю інвестиційного процесу в працях А.А. Пересади [4], І.Б. Скворцова [6]; фінансовий механізм стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності розглянуто в роботах О.Є. Кузьміна, А.Я. Кузнецової [3]. Незважаючи на різноплановість наукових результатів даної проблематики, існує ряд питань, пов'язаних із визначенням факторів впливу на інвестування інноваційних проектів підприємства, вибором джерел інвестиційних ресурсів, які зумовлюють необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення теоретико-методичних аспектів проблем фінансування інноваційної діяльності підприємств, зокрема щодо систематизації факторів впливу на інвестування інноваційних проектів та джерел інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для успішної реалізації будь-якого підприємницького, зокрема й інноваційного проекту необхідні інвестиційні ресурси. Інвестиційне забезпечення реалізації інноваційних проектів підприємства залежить від специфічних особливостей інвестицій: тривалого періоду окупності при здійсненні інновацій, підвищеного рівня ризику реалізації, нерівномірності надходження доходів від вкладення інвестицій.

Фінансування інноваційної діяльності підприємства має суперечливий характер. З однієї сторони, інвестування різноманітних інноваційних проектів є надзвичайно ризикованим, оскільки дуже малий відсоток результатів наукових досліджень реалізується у нових продуктах чи послугах, ще менша частка з них впроваджується на ринку і приносить очікуваний дохід інвесторам. З іншої сторони, успішні інноваційні розробки, з огляду на практику діяльності таких інноваційно-орієнтованих корпорацій як Apple, General Electric, Hewlett-Packard, Microsoft, Toyota та ін., не лише призвели до багаторазової окупності вкладених інвестицій, а й перетворили маловідомі компанії у високотехнологічні корпорації-лідери світового ринку [7]. Тому перед власниками та менеджерами підприємства виникає проблема прийняття управлінських рішень щодо вибору об'єктів інноваційного інвестування і джерел інвестиційного забезпечення конкретних інноваційних проектів.

Інноваційні проекти зумовлюють якісні, прогресивні зміни, поєднані з високим рівнем невизначеності та ризику, адже результати їх реалізації не можна точно передбачити. Високий ризик інноваційної діяльності зумовлює певні ускладнення з пошуком джерел фінансування.

Фінансування інноваційних проектів доцільно поділяти на внутрішнє та зовнішнє. До внутрішніх джерел фінансування інноваційної діяльності підприємства належать нерозподілений прибуток, наявні активи (передбачені для іншого проекту), відстрочення платежів (через збільшення короткострокових зобов'язань (зазвичай кредиторської заборгованості) і скорочення дебіторської заборгованості) та ін.

Зовнішніми джерелами фінансування інноваційної діяльності є збільшення статутного капіталу (додаткова емісія акцій), асигнування з державного чи місцевих бюджетів, кошти вітчизняних та іноземних інвесторів, кредити (банків та інвестиційних фондів), венчурне фінансування (бізнес-ангели, корпоративне венчурне фінансування,

фінансування венчурними фірмами) та краудфандинг (передбачає залучення інвестицій шляхом співпраці людей, які об'єднують свої грошові кошти чи ресурси, зазвичай через Internet, щоб допомогти іншим людям чи організаціям у реалізації проекту).

Таким чином, інноваційний проект – система цілей, реалізація яких ґрунтується на інвестиціях, сформованих для їх досягнення, а також вихідних даних, що визначають спосіб їх досягнення.

Вибір джерел фінансування інноваційної діяльності потребує визначення факторів, які впливають на обсяги інвестиційного забезпечення конкретних інноваційних проектів підприємства. Під факторами слід розуміти умови, необхідні для здійснення будь-яких процесів, явищ, а також причини, що впливають на їх результати [1].

З урахуванням викладеного вище, фактори, які впливають на обсяги інвестування при реалізації інноваційних проектів підприємства можна поділити на групи за такими ознаками:

1. За результатом впливу:

- фактори, що сприяють інвестуванню в реалізацію інноваційних проектів підприємства. Зокрема, до них належать наявність попиту на інноваційну продукцію, достатні обсяги наявних або можливих для залучення підприємством інвестиційних ресурсів, високий рівень компетентності управлінського персоналу підприємства у сфері управління інноваційною діяльністю, досвід підприємства у здійсненні інноваційної діяльності та ін. Тобто наведені фактори позитивно впливають на процес інвестування інноваційних проектів підприємства;
- фактори, що перешкоджають інвестуванню в реалізацію інноваційних проектів підприємства. Ці фактори переважно обумовлені підвищеною ризикованістю реалізації інноваційних проектів, відсутністю державної підтримки інноваційної діяльності, нестачею певних видів

інноваційних ресурсів (технічних, кадрових, інформаційних), а також недостатнім рівнем наявних компетенцій у власників та менеджерів підприємства з управління інноваційною діяльністю тощо. Наведені фактори негативно впливають на процес інвестування підприємством здійснення інноваційних проектів. Тобто (це, так звані, бар'єри на шляху до їх реалізації).

2. За механізмом впливу на обсяги інвестиційного забезпечення реалізації інноваційних проектів:

- фактори, що безпосередньо визначають обсяги інвестицій, які підприємство вкладає в реалізацію інноваційних проектів. До них належать: наявні фінансові ресурси підприємства; частка фінансових ресурсів, яка спрямовується в його інвестиційну діяльність; частка інвестиційних ресурсів, яка спрямовується на здійснення інноваційної діяльності підприємства;
- фактори, що опосередковано впливають на обсяги інвестицій, які підприємство вкладає в реалізацію інноваційних проектів. До них можна віднести: розмір виробничої потужності підприємства, привабливість інвестування у дане підприємство, схильність до інвестування у власників та менеджерів підприємства, привабливість інвестування в інноваційну діяльність даного підприємства. Вони здійснюють свій вплив за допомогою зміни кількісних значень факторів, що відносяться до першої групи;
- базисні фактори, які виступають у кінцевому рахунку першопричинами, що обумовлюють міру інтенсивності інвестиційного забезпечення інноваційних проектів підприємства. Зокрема первинними факторами є розмір незадоволеного попиту на інноваційну продукцію підприємства, очікуваний рівень прибутковості інвестування, наявні обсяги інноваційних ресурсів підприємства, рівень ризику здійснення інноваційної діяльності, рівень технічного

розвитку підприємства, матеріальний добробут власників та менеджерів, схильність їх до ризику, рівень їх управлінських компетенцій, досвід роботи в даній галузі та ін.

3. За належністю до підприємства відповідних факторів:

- зовнішні фактори, що характеризують зовнішнє середовище підприємства. Серед іншого, до таких факторів можна віднести ціни на економічні ресурси, які застосовуються або можуть бути застосованими на підприємстві, обсяги можливого додаткового залучення інвестиційних ресурсів, наявний попит і ціни на інноваційну продукцію підприємства та ін.;
- внутрішні фактори, що характеризують внутрішнє середовище підприємства. Зокрема, до них можна віднести обсяги наявних у підприємства виробничих, фінансових та інформаційних ресурсів, якісні характеристики цих ресурсів, рівень організації виробничих процесів та ін.

4. За місцем виникнення факторів:

- фактори, що виникають на рівні підприємства. До них належать: рівень технічного розвитку підприємства, організаційна структура управління інноваційною діяльністю підприємства та ін.;
- фактори, що виникають на рівні галузі, в якій функціонує підприємство. До них належать: рівень конкуренції у галузі, рівень науково-технічного прогресу в галузі та ін.;
- фактори, що виникають у суміжних галузях. До них належать: попит на інноваційну продукцію підприємства, кон'юнктура на ринках матеріальних, трудових і технічних ресурсів та ін.;
- фактори, що виникають на державному рівні. До них належать: державна підтримка інноваційної діяльності, темпи та пропорції економічного зростання та ін.

5. За ступенем передбачуваності факторів:

- фактори з високим рівнем передбачуваності (наявні інноваційні ресурси підприємства на короткостроковий період);
- фактори з середнім рівнем передбачуваності (норми витрачання інноваційних ресурсів підприємства);
- фактори з низьким рівнем передбачуваності (попит та ціни на інноваційну продукцію підприємства).

6. За складністю кількісного вимірювання:

- фактори, що безпосередньо підлягають кількісному оцінюванню. До них належать: наявні фінансові ресурси підприємства, поточна прибутковість інноваційної діяльності підприємства та ін.;
- фактори, кількісне вимірювання яких можливе з обмеженим рівнем точності. Зокрема, до них можна віднести прогнозні попит та ціни на інноваційну продукцію підприємства;
- фактори, кількісне вимірювання яких можливе лише у спеціальних шкалах (суб'єктивні фактори). Зокрема, до них належать схильність власників і менеджерів підприємства до ризику, їх здатність розробляти інноваційну стратегію та ін.

Визначені для кожної класифікаційної ознаки групи факторів відображають результат їх впливу, механізм впливу, належність до інвестиційно-інноваційного процесу, місця виникнення, ступеня передбачуваності, складності кількісного вимірювання (табл. 1).

Таблиця 1

**Класифікація факторів, які впливають на інвестування
при здійсненні інноваційних проектів підприємства**

Класифікаційні ознаки	Групи факторів
1. За результатом впливу	Фактори, які сприяють інвестуванню
	Фактори, які перешкоджають інвестуванню
2. За механізмом впливу	Фактори безпосередньо впливу
	Фактори опосередкованого впливу
	Базисні фактори
	Зовнішні фактори

3. За належністю до підприємства	Внутрішні фактори
4. За місцем виникнення факторів	На рівні підприємства
	На рівні галузі, в якій функціонує підприємство
	На рівні суміжних галузей
	На рівні держави
5. За ступенем передбачуваності факторів	З високим рівнем передбачуваності
	З середнім рівнем передбачуваності
	З низьким рівнем передбачуваності
6. За складністю кількісного вимірювання	Фактори, що безпосередньо підлягають кількісному оцінюванню
	Фактори, кількісне вимірювання яких можливе з обмеженим рівнем точності
	Фактори, кількісне вимірювання яких можливе лише у спеціальних шкалах (суб'єктивні фактори)

Джерело: сформовано автором

Оскільки інноваційна діяльність підприємства характеризується високим ступенем невизначеності й ризику, то при виборі джерел фінансування інноваційних проектів необхідно враховувати запропоновані фактори.

Наведена класифікація факторів, які впливають на обсяг інвестиційного забезпечення реалізації інноваційних проектів, за такими класифікаційними ознаками, як результат їх впливу, механізм впливу, місце виникнення, ступінь передбачуваності та ін., допоможе власникам і менеджерам чітко уявити стан інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства.

При цьому форми та інструменти інвестування мають бути диференційованими на різних стадіях реалізації інноваційних проектів підприємства: 1) дослідницький етап (пошукова і науково-дослідна діяльність); 2) виробничий етап (впровадження інноваційних розробок, створення прототипу, виробництво інноваційної продукції); 3) комерційний етап (нарощування випуску інноваційної продукції та її просування як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для інноваційної діяльності підприємства характерним є високий ступінь невизначеності та

ризиків вкладення інвестицій, а це зумовлює необхідність, при виборі джерел фінансування інноваційних проектів, врахування низки факторів, які можна класифікувати за результатом їх впливу, механізмом впливу, належністю до інвестиційно-інноваційного процесу, місця виникнення, ступеня передбачуваності, складності кількісного вимірювання. Інвестиційне забезпечення реалізації інноваційних проектів підприємства, з одного боку – це безперервний, послідовний процес пошуку, залучення та використання різних видів інвестиційних ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності, а з іншого – складна система, що охоплює сукупність джерел інвестиційних ресурсів, відповідних форм та інструментів, які дають змогу обґрунтувати, обрати спосіб ресурсного забезпечення, оцінити його ефективність, і загалом забезпечують комплексний підхід до вирішення питання інвестування. Зацікавленість інвесторів у реалізації інноваційних проектів має формуватися на основі розробленої стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств, що може бути предметом подальших наукових досліджень у даному напрямі.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь: Перун, 2003. С. 280-281.
2. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія. Суми: Університетська книга, 2010. с.
3. Кузнєцова А.Я. Фінансовий механізм стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Львів: ЛБІ НБУ, 2004. 279 с.
4. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом: монографія. Київ: Лібра, 2002. 472 с.
5. Провайдинг інновацій: підручник / за ред. М.П. Денисенка. Київ: Професіонал, 2008. 448 с.

6. Скворцов І.Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика. Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2003. 311 с.
7. ТОП-50 Інноваційних Компаній Світу. URL: <https://business.in.ua/top-50-innovatsijnyh-kompanij-svitu/> (дата звернення: 25.01.2020).

References

1. Busel V.T. (ed.) (2003) Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A great interpretative dictionary of modern Ukrainian]. Kyiv: Irpin: Perun, pp. 280-281. (in Ukrainian)
2. Illiashenko S. (2010) Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom promyslovykh pidpryyemstv [Management of innovation development industry]. Sumy: Universytetska knyha. (in Ukrainian)
3. Kuznietsova A.Ya. (2004) Finansovyi mekhanizm stymuliuvannia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti [Financial mechanism for stimulating innovation and investment activity]. Lviv: LBI NBU. (in Ukrainian)
4. Peresada A. A. (2002) Upravlinnia investytsiinym protsesom [Investment process management]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)
5. Denysenko M.P. (ed.) (2008) Provaidynh innovatsii [Provision of innovation]. Kyiv: Professional. (in Ukrainian)
6. Skvortsov I. B. (2003) Efektyvnist investytsiinoho protsesu: metodolohiia, metody i praktyka [Investment process efficiency: methodology, methods and practice]. Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic National University. (in Ukrainian)
7. TOP-50 Innovatsiinykh Kompanii Svitu (2020) TOP 50 Innovative Companies of the World. Available at: <https://business.in.ua/top-50-innovatsijnyh-kompanij-svitu/> (accessed: 25.01.2020).